ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 2025–2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Наступність у мовно-літературній освітній галузі

У 2025–2026 навчальному році заклади освіти продовжують поетапне впровадження Державного стандарту базової середньої освіти (ДСБО) на етапі предметного циклу навчання. Цей процес є складовою реалізації Концепції «Нова українська школа» та передбачає забезпечення наступності між адаптаційним і предметним циклами.

У мовно-літературній освітній галузі особлива увага приділяється узгодженню цілей і змісту навчання між циклами, що сприяє сталому розвитку читацької, мовленнєвої та комунікативної компетентностей учнів.

Ключовими завданнями педагога на цьому етапі є: організація безперервного переходу учнів від адаптаційного до предметного циклу; урахування раніше сформованих компетентностей і знань у плануванні навчального матеріалу; поступове ускладнення змісту й видів діяльності, що відповідають віковим та інтелектуальним особливостям учнів; забезпечення єдності змісту, методів і цілей навчання відповідно до вимог стандарту.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів (додаток 2 ДСБО) мають чітку структуру, яка включає:

- **групи результатів навчання учнів** – напрями освітньої діяльності, що охоплюють споріднені загальні результати;
- **загальні результати навчання учнів** – спільні орієнтири для обох циклів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
- **конкретні результати навчання учнів** – деталізовані очікувані досягнення, що визначають навчальний прогрес учнів за освітніми циклами;
- **орієнтири для оцінювання** – індикатори визначення рівня успішності учнів на завершення відповідного циклу.

Наступність у навчанні досягається завдяки: використанню загальних результатів як основи для побудови змісту предметного циклу; системному порівнянню та аналізу прогресу учнів; адаптації методів навчання з урахуванням попереднього досвіду та індивідуальних потреб школярів.

Реалізація ДСБО на предметному циклі має забезпечити: узгодженість та логічну послідовність освітнього процесу; формування компетентної, самостійної, умотивованої особистості; створення умов для індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня.

Наступність у викладанні української мови, української літератури та зарубіжної літератури – це системне, послідовне й взаємопов'язане формування та розвиток ключових компетентностей, обов'язкових результатів навчання учнівства від початкової до профільної школи.

Аналізуючи порівняльну таблицю вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі в Державному стандарті початкової освіти, яка включає українську мову, мови відповідних корінних народів і національних меншин, літератури, українську мову та літературу для корінних народів та національних меншин, і Державному стандарті базової середньої освіти (українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою), можна зробити висновок, що напрями діяльності – групи обов'язкових результатів навчання учнів під час переходу від початкової школи до базової середньої освіти ускладнюються.

Державний стандарт початкової освіти	Державний стандарт базової середньої освіти
Групи обов'язкових результатів навчання Здобувач освіти:	
узаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	узаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях
сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення власного досвіду	сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, ***зокрема інформаційних і художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних),*** медіатекстах, використовує інформацію для збагачення власного досвіду й духовного розвитку
висловлює думки, почуття та ставлення, узаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови	висловлює власні думки, почуття, ставлення ***та ідеї,*** узаємодіє з іншими особами в письмовій формі, ***зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови***
досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх	досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними ***та літературними*** явищами, аналізує їх

Розглянемо наступність як ускладнення конкретних результатів навчання між циклами загальної середньої освіти на прикладі четвертої групи результатів навчання «Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу» (додаток 2 Державного стандарту базової середньої освіти). Порівняємо конкретні результати навчання.

4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу

Загальний результат	**Конкретний результат**	
	На кінець 6 класу учень / учениця:	**На кінець 9 класу учень / учениця:**
Досліджує мовні явища [МОВ 4.1]	використовує знання про закономірності функціонування мовних одиниць для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]	***розрізняє мовні одиниці різних рівнів на основі аналізу їх характерних ознак і функцій у мовленні, виявляє системні міжрівневі взаємозв'язки між ними, типові*** закономірності їх функціонування ***на основі узагальнення власних спостережень*** [9 МОВ 4.1.1]
	спостерігає за окремими мовними явищами в мовленні, зокрема на прикладі літературних творів [6 МОВ 4.1.2]	***визначає особливості розвитку сучасної української мови,*** аналізуючи усне мовлення та тексти (зокрема художні тексти, ***медіатексти***) [9 МОВ 4.1.2]
Використовує знання з мови в мовленнєвій творчості [МОВ 4.2]	виявляє власні мовні вподобання під час добору мовних засобів [6 МОВ 4.2.1]	використовує результати ***власної мовотворчості для особистісного самовираження*** [9 МОВ 4.2.1]
	імпровізує ***з окремими художніми засобами***, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [6 МОВ 4.2.2]	імпровізує ***з різними художніми засобами***, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [9 МОВ 4.2.2]
	використовує твори мистецтва ***як засіб комунікації з іншими особами*** [6 МОВ 4.2.3]	використовує твори мистецтва ***для створення власних текстів*** (зокрема художніх текстів, медіатекстів) і під час комунікації [9 МОВ 4.2.3]
	збагачує власне мовлення, використовуючи різні джерела [6 МОВ 4.2.4]	удосконалює ***власний стиль мовлення,*** використовуючи різні джерела

Таким чином, спостерігається поступове зростання очікуваних результатів навчання від формування в 5–6 класах базових навичок усвідомлення і самовираження (застосування знань про закономірності функціонування мовних одиниць, спостереження за окремими мовними явищами, виявленням власних мовних уподобань, імпровізація з окремими художніми засобами, використання творів мистецтва як засобу комунікації з іншими особами, збагачення власного мовлення) до їхньої творчої реалізації й аналітичного поглиблення в 7–9 класах (розрізнення мовних одиниць різних рівнів на основі аналізу їх характерних ознак і функцій у мовленні, виявлення системних міжрівневих узаємозв'язків між ними, імпровізація з різними художніми засобами, створення власних текстів, удосконалення власного стилю мовлення).

Отже, від 5–6 до 7–9 класів відбувається перехід від базового розпізнавання й наслідування до аналізу, усвідомленого використання, творчої трансформації мовних та літературних явищ. Молодші підлітки вчаться впізнавати, відтворювати та обирати готові варіанти, тоді як старші – досліджують системні зв'язки, застосовують креативні прийоми, самостійно ініціюють художні експерименти та обґрунтовують власні творчі рішення.

Робота вчителя над поступовим досягненням очікуваних результатів навчання четвертої групи:

- закладає основу *усвідомленого використання мови* як інструмента творчості;
- заохочує учня до *саморефлексії*: розуміння власного мовлення, його сильних і слабких сторін;
- розвиває *критичне та аналітичне мислення* через узаємодію з мовними й літературними явищами;
- формує здатність *створювати власні тексти* з урахуванням стильових і функціональних особливостей мови;
- забезпечує перехід від простого володіння мовою до глибшого її усвідомлення, творчого та аналітичного використання, що є важливим кроком до *формування компетентного мовця / читача.*

Розглянемо, яким чином ускладнюються орієнтири для оцінювання між адаптаційним і предметним циклами в мовно-літературній освітній галузі (українська мова, українська та зарубіжна література). Порівняємо деякі орієнтири з різних груп результатів.

Загальний результат	**5–6 класи – орієнтири для оцінювання**	**7–9 класи – орієнтири для оцінювання**	**Приклади видів діяльності для реалізації наступності**
МОВ 1.1. Сприймає усну інформацію	Уважно слухає, зважаючи на мету й умови (1.1.1-1); вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого (1.1.2-1); виявляє і відтворює прихований зміст повідомлення (1.1.3-1)	Свідомо застосовує активне слухання (1.1.1-1); обговорює жанр і проблематику (1.1.2-2); визначає приховану інформацію та невербальні засоби (1.1.3-2)	5–6: слухання уривка + відповіді на запитання; 7–9: обговорення жанрової належності й прихованого змісту
МОВ 1.2. Перетворює інформацію з	Переказує стисло / вибірково (1.2.1-1, 1.2.1-2); самостійно складає простий план (1.2.2-1); унаочнює	Переказує докладно / творчо (1.2.1-1); самостійно складає і компонує складний план,	5–6: план + малюнок до епізоду;

почутого повідомлення в різні форми повідомлень	та візуалізує почуте повідомлення (самостійно або з допомогою інших осіб) через схеми, малюнки тощо (1.2.3-1)	створює конспект, дає характеристику персонажів тези (1.2.2-1); добирає способи візуалізації (1.2.3-1)	7–9: тези із цитатами + інфографіка
МОВ 1.4. Аналізує та інтерпретує усну інформацію	Формулює тему та ідею (1.4.1-1); визначає основну й другорядну інформацію (1.4.1-2); характеризує особливості форми усного повідомлення, зумовлені змістом (1.4.3-1)	Визначає проблематику, коментує деталі (1.4.1-1), (1.4.1-2), аналізує стиль і прогнозує вплив зміни форми / змісту (1.4.3-2)	5–6: визначення теми твору; 7–9: прогноз, як зміна стилю вплине на зміст
МОВ 2.3. Збагачує естетичний і емоційно-чуттєвий досвід	Характеризує емоційний стан персонажів (2.3.1-1); проводить паралелі з власним досвідом (2.3.1-2)	Пояснює причини поведінки (2.3.1-1); проєктує досвід на власні цінності (2.3.1-2)	5–6: опис емоцій героя; 7–9: есе «Чи виправдані дії героя з точки зору сучасності?»
МОВ 3.1 Створює письмові висловлення	Створює тексти визначених типів з урахуванням норм (3.1.2-1, 3.1.4-1); дотримується академічної доброчесності (3.1.3-1)	Створює та презентує тексти різних стилів і жанрів (аргументує) на актуальну самостійно визначену тематику (3.1.2-1); зіставляє позиції (3.1.2-2, 3.1.2-3)	5–6: лист герою; 7–9: публіцистичний виступ від імені героя
МОВ 3.2. Цифрова взаємодія	Створює прості повідомлення в захищеному середовищі (3.2.1-1); дотримується норм етикету (3.2.2-4)	Модерує онлайн-дискусії (3.2.3-1); створює контент із гіпертекстовими покликанням (3.2.1-1)	5–6: коментар у шкільному блозі; 7–9: організація онлайн-обговорення твору

Приклади щодо реалізації наступності за групами результатів

Група результатів 1

Сприймання усної інформації (МОВ 1.1)

Якщо у **5–6 класах** учні уважно слухають, визначають тему, основну ідею, виокремлюють деталі, переказують стисло чи вибірково, виявляють емоційний стан персонажів, вчаться користуватися формулами мовного етикету, то у **7–9 класах** учні коментують зміст, аналізують художні деталі, визначають жанрову належність, співвідносять з історичним контекстом, ставлять уточнювальні запитання, розпізнають маніпуляції.

Завдання мають поступово переходити від простого розуміння та відтворення – до інтерпретації, аргументації, оцінки.

Група результатів 2

Аналіз й інтерпретація тексту (МОВ 2.2)

Якщо у **5–6 класах** учні формулюють тему, головну думку, визначають проблеми твору, відокремлюють факти й судження, порівнюють тексти, роблять висновки, то у **7–**

9 класах учні коментують актуальність проблем, розмежовують підтекст, аналізують стильові й жанрові особливості, співвідносять твір з культурно-історичним контекстом, обґрунтовують власну позицію.

Від елементарного змістового аналізу в 5–6 класах переходимо до комплексного, з урахуванням історії, культури, авторського стилю тощо. У 5–6 класах працюємо над розумінням теми й ідеї, а у 7–9 класах визначаємо й коментуємо підтекст.

Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду (МОВ 2.3)

Якщо у 5–6 класах учні описують емоційний стан персонажів, порівнюють із власним досвідом для моделювання власної поведінки та формування базових етичних норм, **то у 7–9 класах** пояснюють причини поведінки персонажів, проєцирують їхній досвід на власні цінності, аналізують виражальні засоби.

Від завдань з особистісним сенсом у 5–6 класах переходимо до поглибленої морально-ціннісної рефлексії у 7–9 класах; від висловлювання враження – до вміння аргументувати оцінку з урахуванням культурно-історичного контексту.

Група результатів 3

Створення письмових висловлень (МОВ 3.1)

Якщо у 5–6 класах учні створюють прості тексти з урахуванням мовних норм і структури; володіють базовими знаннями академічної доброчесності, **то у 7–9 класах** – тексти різних жанрів і стилів із чіткою аргументацією; застосовують різні форми презентації; дотримуються авторського права.

Від коротких письмових повідомлень із дотриманням структури й норм (5–6 класи) – до оригінального продукту – розгорнутих текстів з аргументацією, власною позицією та елементами дослідження (7–9 класи).

Узаємодія письмова в режимі реального часу (у цифровому середовищі) (МОВ 3.2)

Якщо у 5–6 класах учні вчаться безпечно поводитися в інтернеті, створювати прості повідомлення і коментарі, то у **7–9 класах** – беруть участь в онлайн-дискусіях, виконують ролі модератора, використовують гіпертекстові посилання, вирізняють прояви маніпуляцій у цифровому середовищі та уникають їх.

Від безпечного користування та елементарної комунікації (5–6 класи) – до активного створення і модерування контенту та вміння організовувати комунікацію в цифровому середовищі (7–9 класи).

Рекомендації щодо забезпечення наступності між адаптаційним (5–6 класи) та предметним (7–9 класи) циклами в мовно-літературній освітній галузі

1. Спиратися на сформовані у 5–6 класах уміння й поступово **ускладнювати** їх, орієнтуючись на поглиблений аналіз, критичне мислення та творче використання знань.

2. Застосовувати **загальні результати** як «стрижень» навчання, а **конкретні результати** й **орієнтири для оцінювання** – як чіткі віхи планування та контролю.

3. Забезпечувати **зв'язок** між мовними й літературними компетентностями, залучати **міжпредметні зв'язки** (історія, мистецтво, громадянська освіта тощо).

4. Плануючи уроки, позначати, над якою **групою / групами результатів** працюємо та які саме **конкретні результати**, **орієнтири оцінювання** реалізуються (з додатку 2 ДСБО).

5. Використовувати **«містки» між циклами**: повторення та застосування раніше засвоєних умінь у новому, складнішому контексті.

6. Запровадити **індивідуальні освітні траєкторії**: диференційовані завдання, урахування інтересів і здібностей учнів, використання різних видів оцінювання.

7. Систематично застосовувати **формувальне оцінювання** з чітким зворотним зв'язком.

Навчально-методичне забезпечення викладання української мови і літератури, зарубіжної літератури, інтегрованих курсів у 2025–2026 навчальному році

У 2025–2026 навчальному році вивчення предметів мовно-літературної галузі у 5–6 класах (адаптаційний цикл), 7–8 класах (базове предметне навчання) здійснюватиметься за модельними навчальними програмами, розміщеними на сайті Міністерства освіти і науки України.

Згідно з Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.) у цьому навчальному році у 8 класі продовжується другий цикл – базове предметне навчання.

Українська мова:

- Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).
- Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лаврінчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.).

Українська література:

- Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.).
- Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Заболотний О. В., Слоньовська О. В., Ярмульська І. В.).
- Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Пастушенко Н. М., Чумарна М. І.).

Зарубіжна література:

- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (авт.: Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.).
- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Снєгірьова В. В., Бушакова О. В.,
- Горобченко І. В., Каєнко О. В.).
- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Волощук Є. В., Слободянюк О. М.).

Інтегровані курси:

- Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Ніколенко О. М., Мацевко-Бекерська Л. В., Качак Т. Б., Богосвятська А.-М. І., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г.).
- Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А., Молодик К. Ю.).

- Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Старагіна І. П., Новосьолова В. І., Терещенко В. М., Романенко Ю. О., Блажко М. Б., Ткач П. Б., Панченков А. О.).

У 9 класах навчання української мови і літератури здійснюватиметься за навчальними програмами зі змінами, затвердженими наказом МОНУ від 07 червня 2017 року № 804, зарубіжної літератури – за навчальною програмою зі змінами, затвердженими наказом МОНУ від 03 серпня 2022 року № 698.

У 10–11 класах українська мова і література вивчається за навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), затвердженими наказом МОНУ від 23 жовтня 2017 року № 1 407, зарубіжна література – за навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), затвердженими наказом МОНУ від 03 серпня 2022 року № 698.

На офіційному сайті МОНУ розміщено навчальні програми: для 9, 10–11класів: https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-6-9-klasiv

Основним елементом навчально-методичного супроводу освітнього процесу, що забезпечують реалізацію вимог Державного стандарту базової середньої освіти, є **підручники.**

Підручник – це не лише джерело інформації для учня, а й основний інструмент реалізації вимог Державного стандарту базової середньої освіти, що поєднує навчальний зміст та систему завдань для формування ключових і предметних компетентностей.

У 2024 році пройшли апробацію підручники для учнів 8 класу Нової української школи. За результатами апробації наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження переліку підручників для 8 класу закладів загальної середньої освіти, які пройшли апробацію» від 24 січня 2025 року № 98 затверджено підручники, що можуть використовуватися в 2025–2026 навчальному році.

ПЕРЕЛІК ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ 8 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ, ЯКІ ПРОЙШЛИ АПРОБАЦІЮ У 2024–2025 Н. Р.

1. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Авраменко О. М., Тищенко З. Р.).

2. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

3. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В.).

4. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Літвінова І. М., Якименко О. О.).

5. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Онатій А. В., Ткачук Т. П.).

6. Українська мова: підручник для 8 класу з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) (авт.: Фонарюк Т. І., Кульбабська О. В., Костіна-Кніжницька А. В.).

7. Українська мова: підручник для 8 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) (авт.: Беца С. Д., Павлович Ю. П., Певсе А. А., Бацай М. М.).

8. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Авраменко О. М.).

9. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Архипова В. П., Січкар С. І., Шило С. Б.).

10. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Заболотний В. В., Заболотний О. В., Слоньовська О. В., Ярмульська І. В.).

11. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Калинин О. В., Дячок С. О., за ред. Ковбасенка Ю. І.).

12. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.).

13. Зарубіжна література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Волощук Є. В., Слободянюк О. М.).

14. Зарубіжна література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Горобченко І. В., Снєгірьова В. В., Каєнко О. В., Бушакова О. В.).

15. Зарубіжна література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Ковбасенко Ю. І., Первак О. П., Дячок С. О.).

16. Зарубіжна література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Міляновська Н. Р., Міляновський Е. С., Сич Л. М.).

17. Зарубіжна література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Ніколенко О. М., Мацевко-Бекерська Л. В., Рудніцька Н. П., Ковальова Л. Л., Туряниця В. Г., Базильська Н. М., Гвоздікова О. В.).

18. Література (українська та зарубіжна): підручник інтегрованого курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) (авт.: Ніколенко О. М., Шуляр В. І., Рудніцька Н. П., Богосвятська А.-М. І., Химера Н. В., Таболіна Л. В., Туряниця В. Г., Мацевко-Бекерська Л. В., Качак Т. Б., Базильська Н. М., Гвоздікова О. В.).

19. Література (українська та зарубіжна): підручник інтегрованого курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти (у двох частинах) (авт.: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А.).

20. Українська мова, українська та зарубіжна літератури: підручник інтегрованого курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт.: Старагіна І. П., Романенко Ю. О., Новосьолова В. І., Ткач П. Б., Панченков А. О., Блажко М. Б., Терещенко В. М.).